

АНАЛІЗ ВПЛИВУ НЕГАТИВНИХ ФАКТОРІВ НА ЗДОРОВ'Я ДИТИНИ

Анна СОСНОВСЬКА,

здобувачка 31-ПО групи

Харківського педагогічного фахового коледжу

Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради

Науковий керівник – Ірина КАДЕНКО,

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри природничих дисциплін

Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради

Відомо, що середовище, яке нас оточує, безпосередньо має вплив на живі організми. Але воно не є постійним, з кожним днем змінюється, і не завжди в кращий бік. Але зміни мають певне походження. Існують природні зміни та антропогенні, тобто за участю людей. На суспільство екологічне середовище має прямий вплив як на здоров'я, так і на добробут країни. Аналіз статистичних даних, динаміки абсолютних та інтегрованих показників антропогенного і техногенного навантаження на навколишнє природне середовище свідчить про те, що екологічну ситуацію в Україні можна охарактеризувати як кризову. В Україні екологічна криза розгортається при обмеженні природних ресурсів, економічній нестабільності, загостренні соціальних та політичних проблем, відсутності моральних основ у багатьох членів суспільства, інтенсивного забруднення середовища існування людини негативними чинниками, в тому числі мутагенами і тератогенами. З огляду на наведене, актуальність проблеми взаємозв'язку екологічного стану зовнішнього середовища та стану здоров'я населення зростає. Через це у населення планети є нагальна потреба в формуванні здорового покоління.

Аналіз науково-методичної літератури свідчить про те, що за останні два десятиріччя фізичний і функціональний розвиток дітей в Україні та стан їхнього здоров'я різко погіршилися.

За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, екологічні ризики зумовлюють виникнення понад 100 найнебезпечніших хвороб світу, і щороку саме вони вбивають 12,6 млн людей. Екологічний стан довкілля суттєво відбивається на ендоекологічному стані здоров'я людини, а більш за все – дитини, бо вона ще формується.

Упродовж останніх років в Інституті гігієни та медичної екології ім. О. М. Марзєєва проведена низка досліджень, присвячених аналізу здоров'я населення України та його залежності від навколишнього середовища. Зокрема, у наукових розвідках А. М. Сердюка, О. І. Тимченка, О. В. Линчака, В. В. Єлагіна та ін. розкриваються генетичні наслідки впливу зміненого середовища існування людини на процес відтворення населення України [2].

Дослідники в галузі медичної екології Київського національного медичного університету імені О. О. Богомольця – В. Г. Бардов, В. І. Федоренко, С. В. Вітрищак, Л. П. Козак та О. Л. Савіна розглянули питання екології і здоров'я людини, виділили екологічні проблеми та проаналізували екологічно залежні та екологічно зумовлені захворювання. Медико-екологічні проблеми в сучасних умовах та їх вплив на рівень захворюваності дитячого населення висвітлені в дослідженні С. Н. Вадзюка та О. Є. Федорціва [2].

Мета дослідження – проаналізувати ситуацію стану екології та впливу негативних екологічних (антропогенних) факторів на основні показники здоров'я дитини в умовах змін навколишнього середовища.

Організм як система і єдине ціле живе і взаємодіє із середовищем, з боку якого на нього впливають соціальні та екологічні фактори. І в той же час сама людина впливає на навколишній світ, тобто встановлюється динамічна рівновага між комплексом ендогенних й екзогенних факторів. З цих позицій соматичне захворювання не можна розглядати виключно як біологічне явище, тому що воно викликає не лише фізичні, але й психологічні і моральні страждання [6].

Аналізуючи вплив негативних екологічних (антропогенних) факторів на основні показники здоров'я населення, можна виділити наступні напрями:

– на соматичному рівні – погіршення стану здоров'я в результаті несприятливої антропогенної екологічної ситуації, несприятливих умов трудової діяльності;

– на психічному рівні – погіршення стану здоров'я внаслідок тривалої соціально-екологічної напруженості, стресових ситуацій, зумовлених техногенними аваріями і катастрофами;

– на соціальному рівні – невідповідність між обсягом і якістю доступних медичних послуг і реальним станом здоров'я населення, обумовленими впливом антропогенного екологічної ситуації; погіршення демографічних показників – зниження тривалості і якості життя, зменшення народжуваності, зростання захворюваності і смертності.

У звіті ВООЗ йдеться про те, що багато смертей пов'язані з бідністю та швидкою урбанізацією на тлі погіршення якості повітря – як зовні, так і в приміщеннях. Живий організм, знаходячись у процесі росту, розвитку, диференціювання, має характерну чутливість до дії негативних факторів екологічного стану довкілля. Це обумовлено, зокрема, тим, що в дитини концентрація окремих ензимів може бути як вищою, так і нижчою, ніж у дорослого. Крім того, діти і дорослі мають різні здібності до репарації ушкоджень, які виникають у результаті впливу хімічного екологічного забруднення.

Соціальні фактори та фактори середовища діють не ізольовано, а в поєднанні з біологічними (у тому числі й спадковими), що зумовлює залежність захворюваності людини як від впливу середовища, в якому вона знаходиться, так і від генотипу та біологічних законів його розвитку. З'ясування точного внеску того чи іншого фактора в етіологію захворювання нерідко є досить складним завданням, оскільки понад 200 генів, що контролюють сприйнятливність людини до захворювань, пов'язані із впливом факторів довкілля [1].

Характерним для здоров'я дітей України сьогодні є екологічний фактор. Як зазначають такі дослідники в галузі гігієни – В. Г. Бардов, В. І. Федоренко,

Е. М. Білецька, С. С. Гаркавий, А. М. Гринзовський, кількісним показником стану здоров'я населення в зоні екологічного спостереження є індекс здоров'я. Порівнюючи з дорослою людиною, особливо помітним є перенапруження і виснаження адаптаційних механізмів, бо це фізіологія розвитку. На даний момент аналіз стану здоров'я дітей в різних країнах світу надає інформацію про спалах екопатологій, які обумовлені екологічними проблемами.

Екологічна патологія – наслідок так званого науково-технічного прогресу і найчастіше виникає через антропогенні зміни навколишнього середовища. Тобто, це наслідок змін навколишнього середовища людством.

Уже відомо, в яких субклітинних структурах концентруються ті чи інші мікроелементи. Ядро – цинк, залізо, нікель; мітохондрії – залізо, цинк, фтор, магній; лізосоми і автофагосоми – залізо, кадмій, ртуть, свинець; ядрце і центріоли – нікель; рибосоми – фтор, магній, нікель. У патогенезі ксенобіотиків спостерігаються їх різні перетворення в організмі: транспорт крізь мембрани, синергізм, біодеградація, вплив на молекулярну структуру, на ультраструктуру. Кінцевий результат – хімічне захворювання, мутагенний, канцерогенний ефект, тобто формування конкретної нозологічної форми.

За даними світової статистики, кількість дітей, які народилися з різним ступенем фізіологічної незрілості, наближається до 90%. Це свідчить, що абсолютно здоровою народжується в середньому лише одна дитина з десяти. Фізіологічна незрілість знаходить прояв у схильності до алергій, сколіозу, діатезу, астми, неврозів. Сьогодні медики нараховують більше ніж 2000 нозологічних одиниць спадково обумовлених патологічних станів. Це являє собою величезну небезпеку для людства: під загрозою найбільше наше багатство – генофонд, який зберігає всю багатоманітність спадковості від попередніх поколінь [4].

Визначений ще у період внутрішньоутробного розвитку знижений опір організму до шкідливих впливів зовнішнього середовища обеззброює людину перед хворобами цивілізації. Найбільш тривожним симптомом впливу екологічних наслідків на здоров'я нації є високий рівень дитячої захворюваності і смертності. Внаслідок погіршення здоров'я українських жінок (у 60% з них спостерігаються

різні хронічні і соматичні захворювання) частка нормальних пологів упала до 36%, кількість недоношених дітей зросла на 10%, кожна 10-та дитина народжується генетично неповноцінною [5].

У місцях екологічних проблем знаходиться підвищена ймовірність алергічних захворювань, відхилень у нервово-психічному та фізичному розвитку, спостерігається повторюваність спалахів респіраторних захворювань, висока частота ендокринних захворювань, помітний вторинний імунодефіцит, частота хронічних патологій органів травлення і нирок. Наукові дослідження виявили тісний зв'язок між забрудненням довкілля і частотою недоношеності, вад розвитку в дітей і хромосомних захворювань, алергічною патологією, анеміями, розумовим відставанням і аномаліями поведінки і дітей, їхнім фізичним розвитком. У дітей, які проживають в зонах екологічного лиха, виявляються вроджені вади розвитку, рецидивуючий бронхіт, алергічні захворювання, нефропатії, зниження коефіцієнту розумового розвитку (IQ), бронхіальна астма, імунодефіцитні стани, ендокринна патологія, нервово-психічні захворювання, онкопатологія тощо [7].

Великий ланцюг антропогенних впливів на здоров'я дитини є прямою загрозою її репродуктивній функції, спричиняє зниження інтелектуальної активності, пригнічення імунобіологічної біоактивності, появу алергічних захворювань і ймовірність розвитку злоякісних утворень, а також нових захворювань, пов'язаних із невідомими генними мутаціями мікробів, вірусів тощо [3].

Отже, діяльність і розвиток прогресу людства впливають на наше життя і майбутнє покоління. Не можна применшувати наслідки шкідливості для здоров'я суспільства і майбутніх поколінь. На сьогодні існує багато екологічних загроз, що призводять до погіршення показників різних сфер здоров'я і загрожують нашій нації, тому треба інформувати про це людей усіх поколінь, щоб сприяти формуванню екологічної свідомості.

Список використаних джерел:

1. Валеологія : навч. підруч. / Коцур Н. І., Гармаш Л. С., Калиниченко І. О., Товкун Л. П. Корсунь-Шевченківський : 2011. С. 119, 5, 319

2. Коцур Н.І. Екологічні ризики і здоров'я людини: сучасні проблеми та шляхи розв'язання. Безпека життєдіяльності, екологія і охорона здоров'я дітей і молоді ХХІ сторіччя: сучасний стан, проблеми та перспективи : зб. наук. матеріалів VI міжнар. наук.-прак. інтерн.-конф. (м. Переяслав-Хмельницький, 29-30 вересня 2016 року). Переяслав-Хмельницький : 2016. № 9.1 (36.1), С. 91-94

3. Курик М.В., Тяжка О.В. Екологічні проблеми здоров'я дітей. *Здоров'я України. Медична газета*. 2011. № 11-12 (264-265)/ С. 50-51

4. Підлужна С.А., Рогуля В.О. Екологічні аспекти здоров'я людини. *Проблеми відтворення та охорони біорізноманіття України* : матеріали : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. Полтава, 2017. С. 98-100.

5. Основи екології : підручник для студ. вищих навч. закладів / В. Г. Бардов, В. І. Федоренко, Е. М. Білецька та ін. ; за ред. В. Г. Бардова, В. І. Федоренко. Вінниця : Нова книга, 2013. С. 322

6. Підлужна С.А., Корчан Н.О. Екологічна проблема сучасності. *Сучасні проблеми вивчення медико-екологічних аспектів здоров'я людини* : зб. матеріалів наук.-практ. інтернет-конф. з міжнародною участю. Полтава, 2021. С.70-72.

7. Шерстюк О.О., Підлужна С.А. Екологічні аспекти здоров'я людини. *Проблеми відтворення та охорони біорізноманіття України* : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. Полтава, 2016. С. 165-167.

Наукове видання

За загальною редакцією
доктора педагогічних наук,
професора Ірини УПАТОВОЇ

**ЕКОЛОГО-ВАЛЕОЛОГІЧНА КУЛЬТУРА
ОСОБИСТОСТІ – ВИКЛИК ХХІ СТ.**

**Матеріали ІV кафедральної науково-
практичної інтернет-конференції
(25 грудня 2023 року)**

